

АСАБЛІВАСЦІ БЕЛАРУСКІХ АБЯРЭГАЎ І ІХ СІМВОЛІКА

*Навуковы кіраўнік: Сахончык А. П., ст. выкладчык
Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт
Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Анатацыя

У артыкуле разглядаецца гісторыя і развіццё беларускага арнаменту, значэнне і актуальнасць яго ў нашы дні.

Ключавыя словы: арнамент, гісторыя, славяне, узор, сімволіка, абярэгі, карціна

Kishkurno M. V., Sahonchyk A. P.

FEATURES OF BELARUSIAN AMULETS AND THEIR MEANING

*Scientific Supervisor: Sahonchyk A. P., Senior Lecturer
Belarusian National Technical University
Minsk, Republic of Belarus*

Abstract

In the article discussed the history and development of belarusian ornament, its meaning and relevance today.

Keywords: ornament, history, slavonians, tracery, symbolics, amulets, picture

Усе мы ведаем, што мы нашыя продкі – славяне, шмат ведаем пра былую культуру і каларыт, у тым ліку і пра нацыянальную вопратку беларусаў, на якой абавязкова прысутнічае нацыянальны арнамент ды абярэгі, аднак ведаем пра іх вельмі мала. Амаль усе ўзоры ды абярэгі звязаны са славянскай міфалогіяй. У дадзенай рабоце з дапамогай рукадзельных карцін і хобі маёй бабулі Томы вы пазнаёміцеся з гісторыяй і важнасцю арнаменту ў жыцці беларусаў,

даведаецца пра значэнне рознага віду арнаменту і падкрэсліце для сябе актуальнасць арнаменту нават у нашыя дні.

Узоры і арнаменты – асаблівы від народнай творчасці, цесна звязаны з тэрмінам «дэкор», закліканы не толькі ўпрыгожваць прадметы і вопратку, але і які ўяўляе сабой цэлую складаную структуру. Беларускі арнамент адрозніваецца багаццем каларыту і мноствам разнавіднасцяў формаў узораў. У апошні час ён стаў вельмі папулярны не толькі ў людзей ва ўзросце, але і сярод моладзі. Актыўна развіваецца тэндэнцыя на нанясенне татуіровак з нацыянальнымі ўзорамі. Сярод моладзі гэта лічыцца асаблівым праявай патрыятызму і вырабляецца, каб акцэнтаваць прыналежнасць да сваёй нацыянальнасці.

Ва ўсе часы славяне стараліся засцерагчы сябе і сваіх блізкіх ад зла, праблем, нагавораў, хвароб і душэўнай трывогі пры дапамозе арнаменту. Калі закруціць гісторыю, то старажытныя славяне пакланяліся культу сонца, таму славянскія абярэгі заўсёды былі з салярнымі знакамі, асноўная задача якіх гэта абарона чалавека, які іх носіць. Не варта думаць, што абараніць чалавека можа любы абярэг, бо універсальных варыянтаў, як, напрыклад, у хрысціянстве, няма. Для таго каб абярэг служыў надзейнай абаронай, яго неабходна правільна падабраць. Абярэгі славян здаўна прызначаліся для стварэння своеасаблівага ахоўнага экрана чалавека, дома, сям'і ад разнастайных непрыемнасцяў, хвароб і бед. Кожны славянскі абярэг індывідуальны, таму важна падбіраць яго не толькі па прыгажосці, але і базавых ведаў адносна таго ці іншага віду, які стане сапраўдным памочнікам, а не чарговым модным аксэсуарам.

Яркімі адметнымі рысамі арнаментаў Беларусі можна назваць пераважнае выкарыстанне розных геаметрычных фігур, такіх як квадрат, ромб, чатырохкутнік.

У некаторых выпадках ажыццяўлялася плыўнае перацяканне фігур у раслінныя матывы. Што характэрна для беларускіх узораў, дык гэта адсутнасць у іх сімвалаў смерці. Разнастайнасць формаў знакаў абумоўлена шырокім асартыmentам матываў, пераважных народамі Беларусі.

Геаметрычны матывы – самы папулярны выгляд ён уключаць у сябе круг, зорку, ромб, кропку, стужку, лініі (прамыя, ламаныя або зігзагападобныя), шасцікутнік, крыж.

Раслінны матыў – сустракаецца крыху радзей. Пераважна складаецца з кветак, асабліва акацыі і лотаса, лістоў, пладоў, часцей за ўсё вінаграду.

Анімалістычны матыў – складаецца з малюнкаў, стылізаваных пад жывёл або дэталі іх фігур. Жывёлы могуць быць як рэальнымі, так і выдуманымі, міфічнымі.

Разнавіднасцяў арнаменту можа быць мноства. Кожны мае сваё пэўнае значэнне, чым і абумоўлена іх прымяненне для розных мэтаў. Растлумачу і прывяду прыклады наглядна на карцінах, зробленых рукамі маёй каханай бабулі, пра кожную яе карціну можна распавядаць гадзінамі, яны – твор мастацтва

Першая карціна – «Дрэва спакойнага здаровага жыцця».

Дрэва жыцця – традыцыйна сімвалізуе святое дрэва жыцця-сімвал неўміручасці і вечнага жыцця. Вядомым сюжэтам з'яўляецца Біблейская гісторыя Адама і Евы, сарвалі забаронены плён з дрэва жыцця, за што іх выгналі з раю. Хрысціянская культура дае гэтаму вектару менавіта такое тлумачэнне. Акрамя гэтага беларусы, як і астатнія славянскія народы, пачыталі дрэвы.

Па старажытным славянскім павер'ях конь з'яўляецца сімвалам урадлівасці і магутнай улады. Спрадвеку лічылася, што конь прыносіць у кожны дом поспех і шчасце, аберагае ад злых чараў і ліхіх людзей.

На карціне «Дрэва жыцця і шчасця» акрамя дрэва мы бачым сімвалы Сонца па баках ды карані дрэва. Ствол дрэва азначае Яву, гэта значыць тое, што адбываецца ў жыцці, а карані – Праўда, то ёсць тое, што робяць Багі з людскім лёсам.

Сімвал сонца – старажытныя вераванні абагаўлялі і сонца. Было прынята прасіць у яго дапамогі, як у бажства. У славян сонца ўзначальвала пантэон багоў, знаходзячыся на яго вяршыні. Боства мела некалькі розных найменняў: Хорас, Дажбог або Сварог. Сімвал сонца ўжываецца амаль у кожнай бабулінай рабоце. Яднанне сонца і зямлі – яшчэ адзін вектар, які паказвае ўз'яднанне зямлі і сонца. Беларускія легенды падтрымліваюць вобраз яднання гэтых прыродных сіл як цяпло, жыццё, добры ўраджай. Сімвал вельмі часта выкарыстоўваецца пры вышыўцы ручнікоў, ручнікоў, пакрываў.

Карціна «Мокаш» уключае ў сабе некалькі сімвалаў, асноўныя з іх – сімвал дзіцяці і сімвал маці. Мокаш – славянская багіня,

згаданая ў Першаснай летапісе, заступніца жаночага працы і жаночай лёсу. Яна назірае за прадзеннем і ткацтвам, стрыжкай авечак, і абараняе жанчын пры родах.

Самы вядомы сімвал Макошь – Радавік. Сімвал кажа аб пастаянным перараджэнні чалавечай душы і трывалых сувязях паміж усімі людзьмі, і асабліва паміж продкамі і нашчадкамі аднаго роду.

Сімвал дзіцяці-вектар нярэдка выкарыстоўваўся ў якасці абярэга для маленькіх дзяцей. Лічылася, што ён як талісман агароджае дзіця ад любых нягод, няшчасцяў і благога вока.

Сімвал маці – пачатак усяго жывога. Самы папулярны вектар у народаў Беларусі. Нягледзячы на тое, што вобраз маці і дзіцяці выкарыстоўваўся ў многіх народаў, беларусы ставяцца да яго з асаблівым трапятаннем. Хутчэй за ўсё, гэта выклікана частымі нападамі на мірны беларускі народ, які пакутаваў ад варожых набегав. І адзіным спосабам выжыць стала жаночая магчымасць нараджаць-ствараць новыя жыцці. Таму арнамент ўваходзіць ў многія схемы, упрыгожваючы большасць вырабаў з тканіны. Символ молодой девушки – береза – интересный по своему содержанию вектор. Изображает поникшую березу в центре – словно женщину после замужества. По бокам от нее изображены две молодые незамужние девушки.

Карціна «Багіні-берагіні». Гэты абярэг даруе шчасце якія жывуць па сумленні людзям. Менавіта гэтую карціну мая бабуля вышыла самай першай.

Берагіня – багіня сямейнага ачага, рукадзелля, гаспадаркі. Яна любіць людзей, аднак абараняе толькі годных – тых, хто жыве па сумленні і не парушае законаў продкаў. Славянская багіня Берагіня таксама лічыцца стваральніцай усіх духаў і зямных багаццяў – карысных выкапняў. Апошнія былі нададзены ёй людзям. Гэта жаночы абярэг.

Карціна «Сямейны абярэг». Абярэг, у якім галоўнае - сям'я. Саюз мужа і жонкі – пара паўлінаў. Жолуд – сімвал мужчынскай актыўнасці. Палоска з кветак – новая сям'я, каханне, працяг роду. Сімвал моцнай сям'і сімвалізуе сонца асабліва папулярным было малюнак сонца - асноўнага бажання старажытных славян. Ўзор нясе ў сабе жыццё, новае пачатак і актыўна выкарыстоўваецца ў тканых і вышытых вырабах рознага роду, часта вышываўся на ручніках, якія

было прынята адносіць у царкву, да абраза Божай Маці. Карціна «Колер папараці». Абярэг адкрывае схаваныя ў зямлі скарбы і выконвае жаданні. Яшчэ колер папараці дае магчымасць раскрыць духоўныя сілы, а таксама адшукаць сапраўдныя багацці ў сваёй душы. Колер папараці падыдзе чалавеку, які ўмее шанаваць любыя дасягненні. А таксама тым людзям, якія хочуць атрымаць пуцяводную зорку для дасягнення сваіх пастаўленых мэтаў. Колер папараці валодае магутнымі гаючымі сіламі. Асабліва колер папараці моцны ў лячэнні мужчынскіх хвароб. Узор, які сімвалізуе багацце, у тым ліку духоўнае ды пажаданне багацця і дастатку. Каб Ніва давала багаты ўраджай, а ў хаце было багацце ва ўсім. У тым ліку гэта азначае і вялікую нашчадства. У кожнай бабулінай карціне, дзякуючы абярэгам, закладзены немалаважны сэнс і прыкметы, якімі карысталіся нашы продкі шмат гадоў таму і верылі ў іх, а калі ў нешта верыш, гэта табе абавязкова дапаможа. Калі зрабіць сваімі рукамі абярэг, яго сіла будзе па-сапраўднаму моцнай. Беларускія абярэгі -самабытныя каларытныя элементы, унікальныя сваім старажытным паходжаннем, а таксама арыгінальным выглядам. Іх ужыванне не губляе папулярнасці з даўніх часоў і па гэты дзень. Нашэнне узораў стала асаблівым відам любові да роднай краіны.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Красноў, І. П. Навузы – Славянскія абярэгі / І.П.Красноў. – 2003.
2. Ладзінец, Е. Славянскія абярэгі. Вялікая Энцыклапедыя / Е. Ладзінец. – 2020.